

MINISTARSTVO FINANSIJA

A N A L I Z A
O REALIZACIJI PORESKE POLITIKE ZA 2007. GODINU

Podgorica, mart 2008. godine

UVODNE NAPOMENE

Analiza o realizaciji poreske politike za 2007. godinu pripremljena je u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore za I kvartal tekuće godine. Cilj ove analize je da se kroz naplatu poreza, doprinosa i drugih javnih prihoda sagledaju efekti primjene poreske politike u 2007.godini i njen uticaj na privredu i budžet, kao i stepen usklađenosti poreskih i carinskih propisa sa Acquis-om i predlože odgovarajuće mjere za unapređenje te politike u narednom periodu.

Za izradu ove analize korišćeni su podaci sa kojima raspolaže Poreska uprava, Uprava carina i Ministarstvo finansija (Državni trezor).

I OSNOVNE KARAKTERISTIKE PORESKOG SISTEMA I PORESKE POLITIKE CRNE GORE

1. Osnovni ciljevi poreske politike

Poreski sistem i poreska politika predstavljaju jednu od značajnih poluga za izgradnju tržišnog ekonomskog sistema svake države. U tom cilju, u okviru ukupnih reformskih procesa koji se provode u Crnoj Gori značajan akcenat je dat aktivnostima vezanim za reformu poreskog sistema i poreske politike. Sa sveobuhvatnom poreskom reformom otpočelo se sredinom 2001. godine, a najznačajniji rezultati dosadašnjih reformskih procesa su: uvođenje poreza na dodatu vrijednost u naš poreski sistem (umjesto ranijeg poreza na promet u maloprodaji); uvođenje sintetičkog oporezivanja dohotka fizičkih lica (oporezivanja prihoda iz svih izvora umjesto ranijeg cedulaarnog pristupa); značajno smanjenje visine poreskih stopa, uz proširenje poreskog osnova; izjednačavanje poreskog statusa domaćih i stranih pravnih lica, izjednačavanje poreskog statusa uvoznih i domaćih akciznih proizvoda; uvođenje mehanizama za otklanjanje dvostrukog oporezivanja dobiti i dividendi; uvođenje principa samooporezivanja kod obračunavanja i plaćanja poreskih obaveza (skoro sve poreske obaveze u redovnom postupku obračunava poreski obveznik i iste plaća u zakonom propisanom roku); uvođenje poreskog identifikacionog broja (PIB) za sva pravna i fizička lica - poreske obveznike i donošenje modernog Zakona o poreskoj administraciji, kojim su jasno definisana prava i obaveze poreskih obveznika i poreskog organa. Poresko zakonodavstvo Crne Gore, posebno u dijelu koji se odnosi na indirektne poreze je najvećim dijelom usklađeno sa propisima Evropske unije.

Osnovno opredjeljenje kod kreiranja poreske politike je primjena što nižih poreskih stopa sa što većom poreskom bazom i što manjim brojem poreskih izuzeća i oslobodjenja. Stopa poreza na dobit pravnih lica od 2005. godine iznosi 9% i jedna je od najnižih stopa u regionu. Takođe, standardna stopa PDV-a (17%) i snižena stopa PDV-a (7%) su jedne od nižih stopa u regionu. U proteklom periodu došlo je i do značajnog smanjenja fiskalnih obaveza na zarade zaposlenih, tako da projektovana poreska stopa od 2010. godine treba da iznosi 9% (ista kao stopa poreza na dobit), a zbirna stopa doprinosa za obavezno socijalno osiguranje (penzijsko i invalidsko, zdravstveno i osiguranje od nezaposlenosti) treba da iznosi 30% i te stope su jedne od konkurentnih stopa u odnosu na zemlje u regionu. Tendencija je da se, okosnica poreskih prihoda ubuduće postepeno pomjera sa direktnog na indirektno oporezivanje, a što je inače praksa u zemljama Evropske unije.

Realizovana poreska politika za 2007. godinu predstavljala je kontinuitet dotadašnjih aktivnosti u toj oblasti, a bila je usmjerena, prije svega, na stvaranju što povoljnijeg ambijenta za razvoj preduzetništva, podsticaj stranih ulaganja i generisanje neophodnih prihoda za finansiranje javne potrošnje i usklađivanje naših poreskih propisa sa propisima Evropske unije (Acquis communautaire).

2. Struktura poreskog sistema

Osnovnu strukturu poreskog sistema Crne Gore čine: carine, akcize, porez na dodatu vrijednost, porez na dobit pravnih lica, porez na dohodak fizičkih lica, porez na promet nepokretnosti, porez na nepokretnosti, kao i jedan broj manjih poreza (za korišćenje pojedinih dobara, za usluge osiguranja i dr.), doprinosi za obavezno socijalno osiguranje (za penzijsko i invalidsko osiguranje, zdravstveno osiguranje i osiguranje od nezaposlenosti), razne vrste taksa (sudske, administrativne, registracione, komunalne, boravišne) i više vrsta naknada. Svi navedeni poreski oblici su uvedeni zakonom ili propisom donesenim na osnovu zakona (osim u slučaju kada se radi o lokalnim porezima).

Ukupno ostvareni fiskalni prihodi za 2007. godinu iznose 1.257,8 mil.€ (pros. mjes. 104,8 mil.€) i u odnosu na prethodnu godinu veći su za 44,8%. U strukturi navedenih prihoda na Državne prihode odnosi se 88,8%, a na lokalne prihode 11,2%.

U narednom tekstu pojedinačno su obrađeni svi poreski oblici i data ocjena stepena njihove usklađenosti sa Acquis-om, kao i efekti primjene tih rješenja na budžet i poreske obveznike.

2.1.Carine

Normativna rješenja

Carinsko zakonodavstvo obuhvata *Carinski zakon, Zakon o Carinskoj tarifi, Zakon o carinskoj službi*, kao i podzakonske akte (uredbe, pravilnike, uputstva) za primjenu tih zakona.

Obaveza plaćanja carine uređjena je *Carinskim zakonom*, čija su osnovna rješenja u primjeni od 1. aprila 2003 godine. Osnovna zakonska rješenja pretežnim dijelom bila su usklađena sa tadašnjom Uredbom Evropske komisije No 2913/92, kao i pravilima Svjetske trgovinske organizacije (WTO) i Svjetske carinske organizacije (WCO).

U proteklom periodu izvršene su tri izmjene Carinskog zakona od kojih su se prve dvije odnosile na usklađivanje navedenog zakona sa Zakonom o državnoj upravi i Zakonom o opštem upravnom postupku. Treća izmjena Zakona (čija su rješenja u primjeni od 1. januara 2007. godine), odnosila se na usaglašavanje postojećih rješenja sa Opštim sporazumom o carinama i trgovini Svjetske trgovinske organizacije. Tim zakonom promijenjen je način određivanja naknade za rad carinske službe koja se prema novim rješenjima ne može određivati u odnosu na vrijednost robe i predstavljati posrednu zaštitu domaćih proizvoda ili posredno oporezivanje uvoza, već mora da odražava približni stvarni trošak pružene usluge.

U cilju što potpunijeg usaglašavanja carinskog zakona sa *Acquis-om* u toku 2007. godine pripremljen je Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Carinskog zakona¹. Ovim zakonom omogućava se stranom licu da učestvuje u carinskom postupku u Crnoj Gori, čime se izlazi u susret zahtjevima Svjetske trgovinske organizacije (STO). Takođe, navedenim zakonom vrši se usklađivanje carinske kaznene politike sa sistemskim rješenjima iz Zakona o prekršajima, a što je bilo jedno od ograničenja kod dosadašnje primjene Zakona.

Carinskim zakonom propisano je više vrsta oslobođenja od plaćanja carine, a najznačajnija se odnose na: robu koja se uvozi kao ulog stranog lica, robu utvrđenu međunarodnim ugovorom koji obavezuje Državu, robu koja se upućuje u carinsko skladište, slobodne zone i slobodne carinske prodavnice, opremu koju uvoze državni organi za obavljanje svoje djelatnosti, a koja se ne proizvodi u Crnoj Gori, robu koja se u obliku humanitarne pomoći i donacija upućuje Crvenom krstu Crne Gore i drugim humanitarnim organizacijama za obavljanje humanitarne djelatnosti, robu nekomercijalne prirode koju putnici unose sa sobom iz inostranstva (do ukupne vrijednosti od 150,00 €).

Zakon o Carinskoj tarifi donesen je krajem 2005. godine i njegova rješenja su primjeni od 1. januara 2006. godine. Zakon je bio usaglašen sa Harmonizovanim sistemom (HS-2002), kao i sa tadašnjom Kombinovanom nomenklaturom EU (Uredba Savjeta EU No 2658/87).

Budući da je u međuvremenu došlo do izmjena Međunarodne konvencije o harmonizovanom sistemu naziva i šifarskih oznaka robe i da su te izmjene stupile na snagu 1. januara 2007. godine, to je nametnulo potrebu daljeg usaglašavanja nacionalne Carinske tarife sa navedenom konvencijom. U tom cilju krajem marta 2007. godine donesen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o carinskoj tarifi i ta rješenja su u primjeni od 1. maja 2007. godine.

Ovim zakonom dato je ovlašćenje Vladi da vrši usklađivanje nomenklature nacionalne Carinske tarife (u dijelu koji se odnosi na naimenovanja proizvoda i numeričkih oznaka) sa Međunarodnom konvencijom o harmonizovanom sistemu naziva i šifarskih oznaka robe i Kombinovanom nomenklaturom Evropske unije, kao i da mijenja, odnosno dopunjava Carinsku tarifu u skladu sa preuzetim međunarodnim obavezama.

Shodno navedenim ovlašćenjima Vlada je krajem decembra 2007. godine donijela *Uredbu o usklađivanju nomenklature Carinske tarife za 2008. godinu* kojom je izvršeno usklađivanje nacionalne Carinske tarife sa Kombinovanom nomenklaturom Evropske unije (CN 2008). Takođe, Carinskom tarifom obuhvaćene su i liste proizvoda predviđene: Centralnoevropskim sporazumom o slobodnoj trgovini (CEFTA 2006); Privremenim sporazumom o trgovini i srodnim pitanjima između Evropske zajednice, sa jedne strane i Republike Crne Gore, sa druge strane; kao i bilateralnim sporazumom o slobodnoj trgovini sa Rusijom. Nacionalna Carinska tarifa za 2008. godinu obuhvata 9767 tarifnih stavova, a prosječno carinsko opterećenje iznosi 6,24%.

¹ Ovaj zakon Skupština Crne Gore donijela je na sjednici od 18. 03. 2008. godine

Zakonom o carinskoj službi, čija su osnovna rješenja u primjeni od 2002. godine, uređena je materija koja se odnosi na način rada, kao i prava, obaveze i odgovornosti carinskih službenika. U proteklom periodu izvršena je samo jedna izmjena navedenog zakona (u 2005.godini), a koja se odnosila na usklađivanje navedenog zakona sa zakonima kojima je regulisan upravni postupak i rad organa državne uprave.

Usklađenost zakona sa Acquis-om - Postojeći carinski propisi (posebno Carinska tarifa) su u najvećoj mjeri usklađeni sa Acquis-om i obavezama koje proizilaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, sa jedne strane i Republike Crne Gore, sa druge strane. Predstoji obaveza godišnjeg usklađivanja Nacionalne Carinske tarife sa Kombinovanom nomenklaturom Evropske unije i Carinskog zakona sa rješenjima čija se primjena u EU predviđa poslije 2009. godine. Takođe, predstoji dalje usklađivanje Uredbe o vrsti, visini i načinu plaćanja naknade za usluge carinskog organa. Ova obaveza je po Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju predviđena do kraja maja ove godine.

Ostvarenje prihoda

Prema podacima Uprave carina vrijednost uvezene robe u 2007.godini iznosi 2.042,3 mil.€, što u odnosu na 2006.godinu (1.425,0 mil.€) čini povećanje od 43,3 %.

Naplaćeni prihodi od carina i naknade za usluge carinskog organa, za 2007. godinu iznose 65,4 mil. € (prosj. mjes. 5.4 mil.€) i u odnosu na prethodnu godinu (53,9 mil.€) veći su za 21,3%.

U narednoj tabeli daje se pregled ostvarenih prihoda od carina i naknade za usluge carinskog organa za izvještajni period ove i prethodne godine:

(u hilj. €)

Red. br.	Vrsta prihoda	Ostvareno 2006.g.	Ostvareno 2007.g.	stopa rasta
1	2	3	4	5(4:3)
1.	Carina	43.638	64.629	48,1
2.	Nakn. za usl. carin. organa	10.304	787	-92,4
	UKUPNO:	53.942	65.416	21,3

Izvor: Državni trezor

U strukturi ostvarenih carinskih prihoda, prihodi carine učestvuju sa 98,8%, a naknade za usluge carinskog organa sa 1,2 %. Učešće prihoda po osnovu naknada za usluge carinskog organa u ukupnim carinskim prihodima je iznosilo 23,2%.

Prihodi od carina i naknade za usluge carinskog organa u strukturi tekućih budžetskih prihoda za izvještajni period učestvovali su sa 8,2%, a u istom periodu prethodne godine to učešće je iznosilo 9,6%, što znači da je došlo do smanjenja učešća carinskih prihoda, a što je posledica značajno smanjenih prihoda po osnovu naknade za usluge carinskog organa.

Značajno smanjenje prihoda po osnovu naknade za vršenje usluga carinskog organa posledica je donošenja *Uredbe o vrsti, visini i načinu plaćanja naknade za usluge carinskog organa* (koja je u primjeni od 4. februara 2007. godine) prema kojoj se ta naknada naplaćuje samo za mali broj usluga koje vrši carinski organ, a ukinuta je mogućnost njene naplate u odnosu na vrijednost robe (ranije je to bilo po stopi od 1%). Promjena određivanja visine naknade za usluge carinskog organa uslovljena je potrebom usklađivanja carinskih propisa sa Opštim sporazumom o carinama i trgovini Svjetske trgovinske organizacije, prema kojem takse i naknade ne mogu biti određene u odnosu na vrijednost robe i ne mogu predstavljati posrednu zaštitu domaćih proizvoda ili posredno oporezivanje uvoza, već moraju da odražavaju približni stvarni trošak pružene usluge.

2.2. Akcize

Normativna rješenja

Obaveza plaćanja akciza uređena je *Zakonom o akcizama*, koji je donesen krajem 2001. godine, a u primjeni je od 1. aprila 2002. godine. Ovim zakonom uvedena je obaveza plaćanja akcize za tri grupe proizvoda, i to: alkohol i alkoholna pića, duvanske proizvode i mineralna ulja, njihove derivate i supstitute. Akciza se plaća na akcizne proizvode proizvedene u Crnoj Gori i akcizne proizvode koji se uvoze u Crnu Goru. Obveznik plaćanja akcize je proizvođač i uvoznik akciznih proizvoda. Zakonom je predviđena mogućnost da se akcizna obaveza može prenijeti sa uvoznika, odnosno proizvođača na imaoća akcizne dozvole, odnosno oslobođenog korisnika akcize.

Akcizna obaveza za sve proizvode utvrđena je po standardnim jedinicama mjere koje se primjenjuju u EU, a njena visina, osim za cigarete, je takođe usklađena sa direktivama EU. Zakonom je predviđena mogućnost oslobodjenja od plaćanja akciza za proizvode koji se koriste u reprodukcione svrhe, proizvode koji se isporučuju diplomatsko konzularnim predstavništvima i međunarodnim organizacijama, proizvode koji se koriste za prodaju na brodovima i avionima na linijama međunarodnog saobraćaja, na proizvode koje putnik donese sa sobom u svom ličnom prtljagu iz inostranstva, a oslobođeni su plaćanja carine, za mineralna ulja koja se upotrebljavaju kao pogonsko gorivo u avionskom i pomorskom saobraćaju kao i za pogon registrovanih ribarskih brodova.

U proteklom periodu izvršena je samo jedna izmjena navedenog zakona. *Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama*, čija su rješenja u primjeni od 1. januara 2006. godine izvršene su značajnije izmjene rješenja koje se odnose na obračunavanje i plaćanje

akcize na cigarete. Prema tim rješenjima, akciza na cigarete se sastoji iz specifične i proporcionalne akcize. Specifična akciza je određena u odnosu na 1.000 komada cigareta (za sve vrste cigareta ona iznosi 1 € na 1.000 komada). Proporcionalna akciza iznosi 26% od maloprodajne cijene svih vrsta cigareta. Maloprodajna cijena cigareta uključuje iznos akcize i PDV-a. Akciza na cigarete se obračunava u momentu preuzimanja fiskalnih akciznih markica od strane poreskog organa i to rješenje se odnosi na domaće i uvozne cigarete. Obračunata akciza na cigarete, prema izmijenjenom rješenju, plaća se u roku od 60 dana od dana preuzimanja akciznih markica, s tim što je akcizni obveznik na dan preuzimanja akciznih markica dužan da nadležnom poreskom organu prezentira bankarsku garanciju u visini koja odgovara obračunatoj akcizi. Izmjena načina plaćanja akcize na cigarete značajno je doprinijela povećanju prihoda po tom osnovu, a posebno po osnovu uvoznih cigareta.

Usklađenost Zakona o akcizama sa Acquis-om - Zakon o akcizama, kao i propisi doneseni na osnovu tog zakona, u najvećoj mjeri su usklađeni sa Acquis-om (direktivama EU 92/12/EEC, 92/78/EEC, 92/80/EEC, 92/81/EEC, 92/83/EEC, 92/84/EEC, 92/108/EEC, 94/74/EEC). Dalje usklađivanje propisa iz ove oblasti realizovaće se prema dinamici predviđenoj NPI, a za 2008.godinu planirano je usklađivanje visine akcize za cigarete.

Ostvarenje prihoda

Ostvareni prihodi od akciza za 2007.godinu iznose 94,5 mil. € (pros. mjes. 7,9 mil. €) i u odnosu na prethodnu godinu (72,4 mil. €), veći su za 30,5 %. Ovi prihodi su u cjelosti raspoređeni Budžetu Države.

Pregled ostvarenih prihoda od akciza po vrstama proizvoda i mjestu njihove naplate u ovom izvještajnom periodu u odnosu na isti period prethodne godine, daje se u narednoj tabeli:

(u mil.€)

Red. br.	Vrsta akciznog proizvoda	Ostvareno 2006.god.	Ostvareno 2007.god.	%
1	2	3	4	5
1.	Akciza na uvozne proizvode	65,7	88,4	34,55
1.1.	Akciza na mineralna ulja	60,5	72,7	20,16
1.2.	Akciza na alkoh. i alkohol.pića	1,6	4,1	156,25
1.3.	Akciza na duvan.proizvode	3,6	11,6	222,22
2.	Akciza na domaće proizvode	6,7	6,1	-8,94
2.1.	Akciza na alkoh. i alkohol.pića	6,2	4,4	-29,04
2.2.	Akciza na duvan.proizvode	0,5	1,7	240,00
	U k u p n o ½:	72,4	94,5	30,52

Izvor: Trezor i Poreska uprava

Ostvareni prihodi od akciza na *uvozne akcizne proizvode* u ovom izvještajnom periodu iznose 88,4mil. € i u odnosu na isti period prethodne godine (65,7mil. €) veći su za 34,5 %.

Od navedenog iznosa na mineralna ulja se odnosi 72,7 mil.€ (82,2%), alkohol i alkoholna pića 4,1 mil.€ (4,7%) i duvanske proizvode 11,6 mil.€ (13,1%).

Prihodi od akciza na *domaće akcizne proizvode* iznose 6,1 mil. € od čega se na alkohol i alkoholna pića odnosi 4,4 mil.€ (72,1%) i duvanske proizvode 1,7 mil € (27,9%). Ovi prihodi u odnosu na prethodnu godinu manji su za 8,9%.

Prihodi od akciza na *mineralna ulja* za izvještajni period iznose 72,7 mil. € i u odnosu na isti period prethodne godine (60,5 mil. €) veći su za 20.1 %. Ovi prihodi se najvećim dijelom odnose na isporuku mineralnih ulja iz akciznih skladišta čiju kontrolu obračunavanja i plaćanja vrši Poreska uprava.

Prihodi od akciza na *alkohol i alkoholna pića* u izvještajnom periodu iznose 8,5 mil. €, od čega se na domaće proizvode odnosi 4,4 mil. € (51,8 %), a na uvozne 4,1 mil. € (48,2 %). Prihodi po ovom osnovu u odnosu na isti period prethodne godine (7,8 mil. €), veći su za 8,2 %, a povećanje prihoda zabilježeno je kod uvoznih alkoholnih pića, a smanjenje kod domaćih alkoholnih pića. Smanjenje prihoda od akciza za domaća alkoholna pića posljedica je smanjene prodaje lozove rakije na domaćem tržištu u drugoj polovini 2007.godine.

Ostvareni prihodi od akciza na *duvanske proizvode* za izvještajni period iznose 13,3mil. € i u odnosu na prethodnu godinu (4,1 mil. €) trostruko su veći. U strukturi navedenih prihoda na uvozne duvanske proizvode se odnosi 87,2%, a na domaće 12,7%. Povećanje naplate akcize na duvanske proizvode (posebno cigarete) posljedica je promjene zakonskih rješenja, prema kojima se naplata akcize vrši prema količini preuzetih akciznih markica, kao i preduzetih mjera od strane inspekcijskih i drugih organa zaduženih za suzbijanje nelegalnog prometa cigaretama.

2.3. Porez na dodatu vrijednost

Normativna rješenja

Obaveza plaćanja poreza na dodatu vrijednost uvedena je *Zakonom o porezu na dodatu vrijednost* čija su osnovna rješenja u primjeni od 1. aprila 2003.godine. Ovim zakonom uvedena je obaveza plaćanja neto svefaznog poreza na promet ("Model EU"), koji je zamijenio dotadašnji porez na promet u maloprodaji. Oporezivanje prometa proizvoda i usluga vrši se prema mjestu potrošnje, primjenom principa odredišta, odnosno destinacije. Ovo rješenje podrazumijeva da je izvoz proizvoda oslobođen plaćanja PDV, a uvoz proizvoda se oporezuje i ima isti tretman kao domaći proizvodi. Sve oporezive isporuke proizvoda i usluga oporezovale su se po jedinstvenoj opštoj stopi od 17%). Po nultoj stopi oporezovan je izvoz proizvoda (kao i transakcije koje su neposredno povezane sa tim izvozom).

Izmjenama navedenog zakona, koje su izvršene krajem 2005.godine, u sistem PDV uvedena je druga stopa PDV (snižena stopa od 7%) za određeni broj proizvoda i usluga koji su od značaja za životni standard građana. Snižena stopa PDV od 7% odnosila se na osnovne proizvode za ljudsku ishranu (mlijeko, hljeb, mast, ulje i šećer), lijekove, ortotička i protetička sredstva (osim onih koji se izdaju na teret Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje kada se primjenjuje nulta stopa), udžbenike i nastavna sredstva, knjige, monografske i serijske publikacije, dnevnu i periodičnu štampu, jedan broj usluga iz oblasti kulture koje se naplaćuju putem ulaznica, isporuku vode (osim flaširane), usluge javnog prevoza putnika i njihovog prtljaga, usluge javne higijene i pogrebne usluge. Takođe, izvršeno je i smanjenje poreske stope (sa 17% na 7%) za usluge smještaja (prenoćišta) u turističkim objektima, kao i za jedan broj proizvoda koji se koriste u oblasti poljoprivrede, a primjena nulte stope je proširena i na isporuke lijekova i medicinskih sredstava koji se finansiraju iz sredstava Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje.

Krajem 2007.godine izvršene su izmjene i dopune Zakona o porezu na dodatu vrijednost, kojima je, u cilju podsticanja razvoja nautičkog turizma i zaštite životnog standarda građana za jedan broj proizvoda i usluga izvršeno smanjenje stope PDV sa 17% na 7%. U listu proizvoda i usluga koji se oporezuju po sniženoj stopi PDV uključeni su hrana za odojčad, brašno, meso, računarska oprema, servisne usluge koje se pružaju u marinama. Takođe, ovim izmjenama omogućena je primjena nulte stope kod isporuke hljeba, do 31.jula, i lijekova i medicinskih sredstava koje ne finansira Fond zdravstva, do 31. maja 2008.godine.

Usklađenost Zakona o PDV sa Acquis-om - Zakon o porezu na dodatu vrijednost, kao i propisi doneseni na osnovu tog zakona, u najvećoj mjeri su usklađeni sa Acquis-om (Direktiva 112/2006/EC). Obaveza daljeg usklađivanja propisa iz ove oblasti NPI je predviđena kao srednjoročna mjera.

Ostvarenje prihoda

Prema podacima Poreske uprave (na osnovu prijava za plaćanje PDV) za izvještajni period, ukupno ostvareni promet proizvoda i usluga (oporezivi i oslobođeni) iznosio je 7.248 mil. € i u odnosu na isti period prethodne godine (5.121 mil.€) povećan je za 41,5%.

U narednoj tabeli daje se uporedni pregled ostvarenog prometa proizvoda i usluga za izvještajni period ove i prethodne godine:

Vrsta prometa	(u mil. €)			
	2006. god.		2007.god.	
	Iznos	%	Iznos	%
1	2	3	4	5
Oporez. promet po stopi od 17%	3.868	75,5	5.608	77,4
Oporez. promet po stopi od 7%	297	5,8	537	7,4
Oporez.promet po stopi od 0%	696	13,6	821	11,3
Oslobodjeni promet	260	5,1	282	3,9
U k u p n o:	5.121	100,0	7.248	100,0
Prosječno mjesečno	426,7		604,0	

Iz prethodno navedene tabele proizilazi da je u izvještajnom periodu ove u odnosu na isti period prethodne godine došlo do povećanja oporezivog prometa za 44,3%, a oslobođenog za 8,5%. U strukturi navedenog prometa, promet koji je oslobođen plaćanja PDV učestvuje sa 3,9 %, a u istom periodu prethodne godine to učešće je iznosilo 5,1%, što znači da je u ovom izvještajnom periodu došlo do smanjenja prometa koji je oslobođen PDV.

Bruto naplata po osnovu PDV (pri uvozu i po poreskim prijavama) za izvještajni period iznosi 483,3 mil. € i u odnosu na isti period prethodne godine (348,1 mil. €) veća je za 38,8%. Pri uvozu proizvoda, od strane Uprave carina, naplaćeno je 362,0 mil.€ (74,9%), a u zemlji, od strane Poreske uprave (po poreskim prijavama), 121,3 mil. € (25,1%).

U 2006.godini bruto naplata PDV kod uvoza proizvoda iznosila su 261,5 mil.€ (75,1%), a u zemlji (po poreskim prijavama) 86,6 mil.€ (24,9%).

U narednoj tabeli daje se uporedni pregled uplata po osnovu PDV pri uvozu i u zemlji za 2006. i 2007.godinu:

(u mil. €)

Vrsta uplate	Iznos za 2006. god.	Iznos za 2007.god.	stopa rasta
			3:2
1	2	3	4
I PDV pri uvozu			
1.bruto naplata	261,5	362,0	38,4
2.povraćeno por.obveznicima	15,6	14,0	-10,3
3.neto naplata (1-2)	245,9	348,0	41,5
II PDV u zemlji			
4.bruto naplata	86,6	121,3	40,1
5.povraćeno por.obveznicima	59,4	63,7	7,2
6.neto naplata (4-5)	27,2	57,6	111,8
Svega neto naplata (3+6)	273,1	405,6	48,5

Izvor: Poreska uprava i Uprava carina

Ukupno naplaćena sredstva za 2007. godinu iznose 483,3 mil. €, od čega se na uvozne transakcije odnosi 362,0 mil.€ (74,9%), a na domaće transakcije 121,3 mil.€ (25,1%). Od navedenog iznosa sredstava za povraćaj PDV poreskim obveznicima opredijeljeno je 77,7 mil € (preko Uprave carina 14,0 mil.€ i Poreske uprave 63,7 mil.€), tako da neto naplata (prihod) od PDV za izvještajni period iznosi 405,6 mil.€, što u odnosu na prethodnu godinu (273,1 mil. €) čini povećanje od 48,5%.

Učešće PDV koji je vraćen poreskim obveznicima (direktno ili putem preusmjerenja za plaćanje drugih obaveza) u ovom izvještajnom periodu (77,7 mil.€), u ukupnim naplatama po osnovu PDV iznosilo je 16,1%. U 2006.godini to učešće je iznosilo 21,6%.

U strukturi ostvarenih tekućih prihoda Budžeta Države za izvještajni period, prihodi od PDV učestvuju sa 49,8%, a u istom periodu prethodne godine to učešće je iznosilo 48,5%. U odnosu na plan prihodi od PDV povećani su za 6,3%.

Povlastice kod plaćanja PDV

Zakonom o PDV je omogućeno korišćenje poreskih olakšica za isporuke proizvoda i usluga koje služe za službene potrebe diplomatskih i konzularnih predstavništava i međunarodnih organizacija. Ovo pravo se ostvaruje neposredno prilikom isporuke proizvoda, odnosno usluga uz prezentaciju poreske identifikacione kartice. Prema podacima Poreske uprave, zaključno sa decembrom 2007.godine, izdato je 655 poreskih identifikacionih kartica (od čega su 193 vraćene Poreskoj upravi, jer je licima kojima su izdate prestao mandat u stranim diplomatskim i konzularnim predstavništvima).

Korišćenje poreskih olakšica kod plaćanja PDV omogućeno je u slučajevima kada je međunarodnim sporazumom, odnosno ugovorom predviđeno da se donatorska sredstva ne mogu koristiti za plaćanje poreza u Crnoj Gori. Ova povlastica je korišćena kod realizacije više infrastrukturnih projekata (tunela "Sozina" i "Vrmac", regionalnog vodovoda i dr.).

2.4. Porez na dobit pravnih lica

Normativna rješenja

Obaveza plaćanja poreza na dobit uvedena je *Zakonom o porezu na dobit pravnih lica* čija su osnovna rješenja u primjeni od 1. januara 2002. godine. Stopa poreza na dobit, prema navedenom zakonu, iznosila je 15 % na dobit od 100.000€, a na iznos dobiti preko 100.000€, 15.000€ +20%. U cilju stvaranja što povoljnijeg ambijenta za razvoj preduzetništva krajem 2004. godine izvršene su izmjene navedenog zakona, kojim je smanjena stopa poreza na dobit na 9% i ova stopa je jedna od najnižih stopa u regionu. Aktuelna stopa poreza na dividende i udjele u dobiti iznosi 15 % i ta stopa, takođe, spada u red nižih u regionu.

Zakonom je predviđena mogućnost korišćenja više poreskih olakšica (za obavljanje djelatnosti u privredno nedovoljno razvijenim opštinama, zapošljavanje novih radnika i ulaganja u hartije od vrijednosti). Novoosnovano pravno lice u privredno nedovoljno razvijenim opštinama, koje obavlja proizvodnu djelatnost, oslobađa se plaćanja poreza na dobit za prve tri godine od početka obavljanja djelatnosti. Ovu povlasticu mogu da koriste i druga pravna lica koja osnivaju poslovnu jedinicu u privredno nedovoljno razvijenim opštinama.

Poreski obveznik koji u poslovnoj godini na neodređeno vrijeme, a najmanje na dvije godine, zaposli nove radnike ima pravo na umanjenje poreske osnovice u visini isplaćenih bruto plata za te radnike, uvećanih za pripadajuće doprinose za obavezno socijalno osiguranje .

Poreski obveznik koji ostvari prihod od kapitalnih dobitaka po osnovu prodaje hartija od vrijednosti, a koji se reinvestiraju u periodu od 12 mjeseci od njihovog nastanka, izuzeti su od oporezivanja. Ova olakšica se odnosi i na prihode koji se ostvare od prodaje hartija od vrijednosti koje je poreski obveznik u svom portfelju držao duže od dvije godine.

Usklađenost Zakona o porezu na dobit pravnih lica sa Acquis-om - Propisi koji se odnose na oporezivanje dobiti pravnih lica ne zahtijevaju značajnije usklađivanje sa Acquis-om, osim u dijelu koji se odnosi na oporezivanje dividendi, kamata, statusnih promjena kod pravnih lica i statusa povezanih lica. Obaveza daljeg usklađivanja propisa iz ove oblasti NPI je predviđena kao srednjoročna mjera, a za 2008.godinu izvršiće se djelimično usklađivanje u dijelu koji se odnosi na poreski tretman dividendi i kamata.

U cilju što potpunijeg usklađivanja oporezivanja dobiti pravnih lica sa propisima EU (acquis communautaire), neophodno je izvršiti određene izmjene rješenja koja se odnose na poreski tretman dividendi, kamata i statusa povezanih lica. Programom rada Vlade obaveza izmjene Zakona o porezu na dobit pravnih lica predviđenja je za IV kvartal 2008. godine.

Ostvarenje prihoda

Ostvareni prihodi od poreza na dobit za 2007. godinu iznose 39,1 mil.€ (pros. mjes. 3,3 mil.€) i u odnosu na prethodnu godinu (12,7 mil.€) veći su za 207,9 %. U strukturi ostvarenih prihoda po navedenom osnovu, na porez na neto dobit se odnosi 35,5 mil.€ (90,8 %), porez na dividendu i udjele u dobiti 1,8 mil.€ (4,6%) i porez na autorske naknade i kamate 1,8 mil.€ (4,6 %).

Prihodi od poreza na dobit u strukturi tekućih prihoda Budžeta Države za 2007. godinu učestvuju sa 4,9 %, a u prethodnoj godini to učešće je iznosilo 2,2%. To znači da je došlo do značajnog povećanja učešća prihoda od dobiti u budžetskim prihodima, što je posljedica boljih poslovnih rezultata poreskih obveznika i efikasnije kontrole obračunavanja i plaćanja poreskih obaveza od strane Poreske uprave.

2.5. Porez na dohodak fizičkih lica

Normativna rješenja

Oporezivanje dohotka fizičkih lica uređeno je *Zakonom o porezu na dohodak fizičkih lica*, čija su osnovna rješenja u primjeni od sredine 2002. godine. Ovim zakonom uvedeno je oporezivanje dohotka fizičkih lica iz prihoda po osnovu: ličnih primanja, samostalne djelatnosti, imovine i imovinskih prava i kapitala. Stope poreza na dohodak su bile progresivne i zavisno od visine oporezivog dohotka iznosile su 17%, 21% i 25%.

U cilju stvaranja što povoljnijeg ambijenta za razvoj preduzetništva, sredinom 2004. godine izvršene su izmjene Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica, kojim su smanjene poreske stope za 10%, proširen obim poreskih olakšica po osnovu ulaganja u investicije i zapošljavanje novih radnika. Sa istim ciljem krajem 2006. godine izvršena je druga izmjena Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica (ta rešenja su u primjeni od 01.januara 2007. godine), kojim je uvedena jedinstvena (proporcionalna) poreska stopa od 9%, koja treba da

se primjenjuje od 2010. godine. U prelaznom periodu za 2007. i 2008. godinu poreska stopa iznosi po 15%, a za 2009. godinu 12%.

Usklađenost Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica sa Acquis-om - Propisi koji se odnose na oporezivanje dohodka fizičkih lica ne zahtijevaju značajnije usklađivanje sa Acquis-om, osim u dijelu koji se odnosi na usaglašavanje poreskog tretmana nerezidentnih fizičkih lica. Obaveza daljeg usklađivanja propisa iz ove oblasti NPI je predviđena kao srednjoročna mjera.

Ostvarenje prihoda

Naplaćeni prihodi od poreza na dohodak fizičkih lica za 2007. godinu iznose 111.23 mil. € (pros. mjes. 9.27 mil.€) i u odnosu na prethodnu godinu (100.89 mil.€) povećani su za 10.3%. U strukturi ukupno naplaćenih prihoda po navedenom osnovu na lična primanja odnosi se 94.1%, na samostalnu djelatnost 1.9%, prihode od imovine i imovinskih prava 1.8% i prihode od kapitala 2.2%

Ako se posmatra ostvarenje prihoda po izvorima za ovaj izvještajni period, uočava se da je došlo do povećanja prihoda od poreza na zarade zaposlenih za 8.4 %, poreza na prihode od samostalne djelatnosti za 25.8 %, poreza na prihode od imovine i imovinskih prava za 17.8% i poreza na prihode od kapitala za 154.8%

Naplaćeni prihodi od poreza na dohodak fizičkih lica raspoređeni su za pokriće potreba Budžeta Države u iznosu od 89,5 mil. € (80,5%) i budžeta opština 21,7 mil.€.(19,5%). Od navedenog iznosa raspoređenog budžetima opština svim opštinama opredijeljeno je 10,3 mil €, a preko Egalizacionog fonda opštinama koje imaju pravo na korišćenje sredstava tog fonda 10.3 mil.€ .

2.6. Porez na promet nepokretnosti

Obaveza plaćanja poreza na promet nepokretnosti (korišćenih, a ne novih nepokretnosti) uvedena je *Zakonom o porezu na promet nepokretnosti*, čija su osnovna rješenja u primjeni od početka 2004. godine. Stopa poreza na promet nepokretnosti je iznosila 2% od tržišne vrijednosti nepokretnosti (kod prometa novoizgrađenih nepokretnosti plaća se PDV po stopi od 17%), a prihodi po tom osnovu dijelili su se između Budžeta Države i budžeta opština, u srazmjeri 50%:50%.

Oslobodjenja od plaćanja poreza na promet nepokretnosti predviđena su za nepokretnosti koje stižu državni organi, organi lokalne uprave, kao i međunarodne organizacije. Zakonom je predviđena i mogućnost oslobođenja od plaćanja poreza u slučaju rješavanja stambenog pitanja, a najviše do 20 m² po članu domaćinstva.

Izmjenama navedenog zakona (čija su rješenja u primjeni od 1. januara 2008. godine), izvršeno je povećanje stope poreza na promet nepokretnosti sa 2% na 3%, a izmjenjen je i način raspodjele prihoda po tom osnovu. Prema novim rješenjima, naplaćeni prihodi od poreza na promet nepokretnosti dijele se između budžeta Države i budžeta opština, u srazmjeri 30%:70%, s tim što se 20% od ukupno ostvarenih prihoda, preko Egalizacionog fonda, usmjerava budžetima opština. Povećana stopa poreza na promet nepokretnosti u narednom periodu trebala bi da rezultira povećanim ostvarenjem prihoda po tom osnovu za oko 50%, kao i da obezbijedi veći obim sredstava za finansiranje opština.

Ostvareni prihodi po osnovu *poreza na promet nepokretnosti* za 2007. godinu iznose 41,2 mil. €, i u odnosu na prethodnu godinu (14.5 mil. €) veći su za 184,1%. Od navedenog iznosa, Budžetu Države opredijeljeno je 20,6 mil. €. Budžetima opština opredijeljeno je takođe 20,6 mil. €, od čega se na primorske opštine i Opštinu Podgorica odnosi 19,1 mil. € (92,7%), a na ostale opštine (13 opština) svega 1,5 mil.€ (7,3%).

2.7. Porez na promet upotrebljivanih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica

Obaveza plaćanja poreza na promet upotrebljivanih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica, uređena je *Zakonom o porezu na promet upotrebljivanih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica*, koji je u primjeni od oktobra 2003. godine. Obveznik plaćanja ovog poreza je kupac, odnosno sticalac upotrebljavanog motornog vozila, plovni objekta, vazduhoplova ili letilice, pod uslovom da se na njihov promet ne plaća PDV. Poreska stopa iznosi 5% tržišne vrijednosti navedenih proizvoda.

Poreska oslobodjenja su krajnje reducirana i vezana su za nasljedjivanje i davanje poklona kod prvog naslednog reda. Prihodi ostvareni po ovom osnovu u cjelosti pripadaju Budžetu.

Ostvareni prihodi po osnovu ovog poreza za izvještajni period iznose 1,5 mil. €, i u odnosu na isti period prethodne godine (0,7 mil. €) veći su za 114,3 %.

2.8. Porez na upotrebu putničkih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica

Obaveza plaćanja poreza na upotrebu putničkih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica uvedena je *Zakonom o porezu na upotrebu putničkih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica*, koji je u primjeni od početka maja 2004. godine. Ovaj porez plaćaju pravna i fizička lica koji su vlasnici registrovanih putničkih automobila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica.

Tarifa za plaćanje ovog poreza na motorna vozila iznosi od 15 do 150 € (s tim što se za svaku godinu starosti umanjuje za 5% poreske obaveze, a najviše do 70%), za motocikle od 10 do 200 €, za čamce i jahte od 5 do 400 € i za vazduhoplove i letilice od 1.000 do 5.000 €. Prihodi po ovom osnovu u cjelosti pripadaju Budžetu Države.

Ostvareni prihodi po osnovu ovog poreza za 2007. godinu iznose 4,1 mil. €, i u odnosu na 2006. godinu (2,9 mil.€) veći su za 41,4 %.

2.9. Porez na premije osiguranja

Obaveza plaćanja poreza na premije osiguranja uvedena je *Zakonom o porezu na premije osiguranja*, koji je u primjeni od početka maja 2004. godine. Porez na premije osiguranja plaća se na usluge osiguranja po osnovu autoodgovornosti i po osnovu kasko osiguranja motornih vozila. Poreska stopa iznosi 6% na premije od autoodgovornosti, a 3% na premije kasko osiguranja motornih vozila. Ovaj porez plaćaju osiguravajuća društva nezavisno od toga da li poslove osiguranja obavljaju lično ili preko svojih zastupnika. Prije uvođenja poreza na dodatu vrijednost na navedene usluge plaćao se porez na promet usluga po stopi od 9%, na iznos tehničke premije, a što u osnovi odgovara visini postojećeg poreskog opterećenja. Za usluge osiguranja imovine nije predviđeno plaćanje poreza, iz razloga kako bi se na taj način doprinijelo smanjenju troškova privrednih subjekata. Prihodi po ovom osnovu u cjelosti pripadaju Budžetu Države.

Ostvareni prihodi po osnovu *poreza na premije osiguranja* za 2007. godinu iznose 1,1 mil. €, i u odnosu na 2006. godinu (0,8 mil.€) veći su za 37,5%.

2.10. Doprinosi za obavezno socijalno osiguranje

Normativna rješenja

Obaveza plaćanja doprinosa za obavezno socijalno osiguranje, zaključno sa 2007. godinom bila je uređena *Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju* (za doprinose za penzijsko i invalidsko osiguranje), *Zakonom o zdravstvenom osiguranju* (za doprinose za zdravstveno osiguranje) i *Zakonom o doprinosima za socijalno osiguranje* (za doprinose za osiguranje od nezaposlenosti).

Krajem novembra 2007. godine donesen je sistemski *Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje* (koji je u primjeni od 1.januara 2008.godine), kojim je na jedinstven način uređen sistem obezbjeđenja sredstava za finansiranje obaveznog socijalnog osiguranja. Ovim zakonom izvršeno je i smanjenje stopa doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje i zdravstveno osiguranje, koje treba da se realizuju postupno, tako da od 2010.godine zbirna stopa doprinosa za PIO treba da iznosi 20%, a za zdravstveno osiguranje 9%. Stopa doprinosa za osiguranje od nezaposlenosti je ostala nepromijenjena i zbirna stopa iznosi 1%.

Za 2008. godinu zbirna stopa doprinosa za PIO iznosi 21 %, a za zdravstveno osiguranje 12%, dok za 2009. godinu te stope iznose 20.5 %, odnosno 10.5%.

Usklađenost Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje sa Acquis-om

- Način finansiranja obaveznog socijalnog osiguranja nije standardizovan propisima Evropske unije, stoga ne postoji obaveza usklađivanja postojećih propisa iz ove oblasti sa Acquis-em.

Ostvarenje prihoda

Ostvareni prihodi po osnovu doprinosa za obavezno socijalno osiguranje za 2007. godinu iznose 306.9 mil.€ (pros. mjes. 25.6 mil.€) i u odnosu na 2006. godinu veći su za 19.9 %, a u odnosu na plan za 22.6 %. U strukturi ukupno naplaćenih prihoda po navedenom osnovu, na doprinose za penzijsko i invalidsko osiguranje se odnosi 173.9 mil. € (56.7%), doprinose za zdravstveno osiguranje 125.2 mil. € (40.8%) i doprinose za osiguranje od nezaposlenosti 7.6 mil.€ (2.5%).

Prihodi od doprinosa za *penzijsko i invalidsko osiguranje* za 2007. godinu iznose 173.9 mil.€, (pros.mjes. 14.5 mil.€) i u odnosu na 2006. godinu (139.3 mil.€) veći su za 24.8 %, a u odnosu na plan (135.4 mil.€) za 28.4 %. U strukturi ostvarenih prihoda po navedenom osnovu na lična primanja zaposlenih odnosi se 96.8 %, na prihode od samostalne djelatnosti 3.1 %, a na prihode od poljoprivredne djelatnosti 0.1 %. Kada se posmatra ostvarenje doprinosa za PIO po pojedinim izvorima povećanje je zabilježeno kod doprinosa na lična primanja zaposlenih (u privredi za 26.2%, a u vanprivredi za 23.2 %), doprinosa na prihode od samostalne djelatnosti za 19.4 %, dok su doprinosi na prihode od poljoprivrede smanjeni za 30.7 %.

Prihodi od doprinosa za *zdravstveno osiguranje* za 2007. godinu iznose 125.4 mil.€, (pros.mjes. 10.5 mil.€) i u odnosu na 2006. godinu (110.6 mil.€) veći su za 13.4 %, odnosno za 14.8 mil.€, a u odnosu na plan (108.0 mil.€) veći su za 17.4 mil.€ (16.1 %). U strukturi ostvarenih prihoda po navedenom osnovu na lična primanja se odnosi 77.5 %, na prihode od samostalne djelatnosti 2.4 %, na isplaćene penzije 19.7 %, na prihode od poljoprivredne djelatnosti 0.2 % i na doprinose za nezaposlene 0.2 %. Ako se posmatra ostvarenje doprinosa za zdravstveno osiguranje po pojedinim izvorima može se konstatovati da je povećanje zabilježeno kod: doprinosa na zarade zaposlenih (u privredi za 12,4%, a u vanprivredi za 25,9%), doprinosa na prihode od samostalne djelatnosti za 30.5%, doprinosa za prihode od poljoprivredne djelatnosti za 28.1 % i doprinosa na isplaćene penzije za 0.3 %, dok je smanjenje zabilježeno kod doprinosa za nezaposlene za 17.8 %.

Naplaćeni prihodi od *doprinosa za osiguranje od nezaposlenosti* za 2007. godinu iznose 7.6 mil.€ (pros.mjes. 0.64 mil.€) i u odnosu na 2006. godinu (6.1 mil.€) veći su za 25.2 %, odnosno za 1.5 mil.€, a u odnosu na plan (6.9 mil.€) ostvareni prihodi veći su za 0.7 mil.€ (10.1 %).

2.11. T a k s e

Administrativne takse

Obaveza plaćanja administrativnih taksa propisana je *Zakonom o administrativnim taksama*. Visina administrativnih taksa za radnje i akte koji se vode pred organima državne uprave određena je nacionalnom taksenom tarifom, a visina lokalnih administrativnih taksa za radnje i akta koji se vode pred organima lokalne uprave, lokalnom tarifom za plaćanje administrativne takse opštinskom tarifom, čiji su to prihodi.

Prihodi budžeta Države, po osnovu administrativnih taksa, za 2007. godinu iznose 11,7 mil. €, i u odnosu na prethodnu godinu (9,4 mil. €), veći su za 24,5%. Prihodi budžeta opština po osnovu lokalnih administrativnih taksa za 2007. godinu iznose 2,4 mil. €, i u odnosu na 2006. godinu (1,8 mil. €), veći su za 33,34%.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o administrativnim taksama (koji se nalazi u skupštinskoj proceduri), predviđeno je proširenje osnova za plaćanje administrativnih taksa (predloženo je uvođenje konzularnih taksa, kao i taksa za radnje i akta koji su ustanovljeni novim propisima, što treba da doprinese povećanju prihoda po ovom osnovu u narednom periodu.

Sudske i registracione takse

Obaveza plaćanja sudskih taksa propisana je *Zakonom o sudskim taksama*, a obaveza plaćanja registracionih taksa propisana je *Zakonom o privrednim društvima*.

Ostvareni prihodi po osnovu navedenih taksa za 2007. godinu iznose 8,6 mil. €, i u odnosu na prethodnu godinu (6,0 mil. €), veći su za 43,3%.

2.12. Naknade za korišćenje prirodnih i drugih dobara i prava od opšteg interesa

Obaveza plaćanja naknada za korišćenje prirodnih i drugih dobara i prava od opšteg interesa utvrđena je zakonima kojima je uređeno korišćenje prirodnih i drugih dobara i prava od opšteg interesa (Zakon o šumama, Zakon o vodama, Zakon o putevima, Zakon o rudarstvu, Zakon o životnoj sredini, Zakon o igrama na sreću i dr.).

Ostvareni prihodi po osnovu navedenih naknada za 2007. godinu iznose 26,4 mil. € i u odnosu na 2006. godinu (18,3 mil.€) veći su za 44,26%. U strukturi tih prihoda , najveće učešće se odnosi na naknadu za državne puteve koja se plaća iz maloprodajne cijene tečnog

goriva (19,46 %), naknadu za korišćenje šuma (17,86 %), naknadu za priređivanje posebnih igara na sreću (16,11%) i naknadu za korišćenje voda (11,85 %).

Od ukupnog iznosa naknada, na naknade za korišćenje prirodnih dobara (voda, šuma i rudnog bogatstva) odnosi se 9,6 mil.€, od čega je Budžetu Države opredijeljeno 6,7 mil.€, a budžetima opština 2,9 mil. €.

2.13. Lokalni porezi, takse i naknade

Opštine, shodno ovlašćenjima iz *Zakona o finansiranju lokalne samouprave* i ovlašćenjima iz posebnih zakona, mogu uvoditi: *opštinske poreze* (porez na nepokretnosti, prirez porezu na dohodak fizičkih lica, porez na potrošnju, porez na firmu ili naziv, porez na neizgrađeno građevinsko zemljište, porez na igre na sreću i zabavne igre); *lokalne takse* (administrativne takse i komunalne takse) i *lokalne naknade* (naknadu za korišćenje građevinskog zemljišta, naknadu za uređivanje građevinskog zemljišta, naknade za korišćenje opštinskih puteva, naknade za obavljanje komunalne djelatnosti).

Opštine su, po osnovu *lokalnih poreza, taksa i naknada* u 2007. godini ostvarile 140,5 mil. € (pros.mjes. 11,7 mil. €), što u odnosu na 2006. godinu (77,0 mil.€) čini povećanje za 82,47%. U strukturi navedenih prihoda, najveće učešće se odnosi na prihode od: naknade za uređivanje građevinskog zemljišta (51,66%), naknade za korišćenje građevinskog zemljišta (11,09%), prireza porezu na dohodak fizičkih lica (10,45%), poreza na nepokretnosti (9,85%) i lokalnih komunalnih taksa (6,63 %). Na ostale lokalne prihode (porez na firmu , porez na potrošnju , porez na igre na sreću i zabavne igre , lokalne administrativne takse , naknade za korišćenje opštinskih puteva) odnosi se 10,32%.

Značajno povećanje lokalnih prihoda u 2007. godini, u odnosu na 2006. godinu zabilježeno je kod prihoda od naknade za uređivanje građevinskog zemljišta (189,95%), što je rezultat povećanih investicionih aktivnosti, posebno u primorskim opštinama i Opštini Podgorica, a na koje se odnosi 86,09% ukupno naplaćenih prihoda po tom osnovu (72,6 mil. €). Takođe, značajno povećanje zabilježeno je i kod prihoda od naknade za korišćenje građevinskog zemljišta (95,83%), poreza na potrošnju (54,27%) i poreza na nepokretnosti (39,59%), a što je rezultat efikasnije kontrole plaćanja fiskalnih obaveza od strane opština.

Značajno smanjenje lokalnih prihoda u 2007. godini, u odnosu na prethodnu godinu zabilježeno je kod prihoda po osnovu komunalnih taksa (za 11,1%), kod skoro svih opština. Smanjenje prihoda po navedenom osnovu posledica je donošenja novog *Zakona o lokalnim komunalnim taksama*, kojim je ograničena visina komunalnih taksa za korišćenje pojedinih infrastrukturnih objekata (objekata kojima se vrši prenos električne energije, objekata iz oblasti telekomunikacija, radio-difuzije i sl), a bio je ograničen i rok za ubiranje taksa po tom osnovu (do kraja 2007. godine).

Lokalni prihodi po osnovu poreza, taksa i naknada za 2007. godinu u ukupnim tekućim prihodima budžeta opština učestvuju sa 74,71%, a za 2006. godinu to učešće je iznosilo 70,98%, što znači da je došlo do povećanja njihovog učešća za 3,73 strukturna poena.

II OCJENA STANJA SA PREDLOGOM MJERA

1. Realizovana poreska politika u 2007.godini predstavljala je kontinuitet ranijih reformskih aktivnosti koje se provode u toj oblasti, a predstavljala je povoljan ambijent za razvoj preduzetništva, podsticaj stranih ulaganja i novo zapošljavanje. Tome su posebno doprinijele niske stope poreza na dobit pravnih lica (9%) i poreza na dohodak fizičkih lica (15%), kao i smanjene fiskalnog opterećenja zarada zaposlenih.

2. U toku 2007.godine izvršeno je više izmjena i dopuna poreskih i carinskih propisa, a donesen je i novi Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, sve sa ciljem da se obezbijedi veći stepen usklađenosti tih propisa sa Acquis-om i obezbijede normativne pretpostavke za što kvalitetnije finansiranje obaveznog socijalnog osiguranja. Takođe, u prethodnoj godini izvršene su izmjene Zakona o finansiranju lokalne samouprave kojim je obezbjeđen visok stepen fiskalne decentralizacije na lokalnom nivou. Zakoni i drugi propisi, a posebno oni kojima je uređeno indirektno oporezivanje (carina, akcize i PDV), u najvećoj mjeri su uskladjeni sa propisima EU (Acquis-om). Dinamika daljeg usklađivanja indirektnih poreza sa Acquis-om treba da se realizuje prema Nacionalnom programu za integracije (NPI). Budući da je direktno oporezivanje (porez na dobit, porez na dohodak fizičkih lica i dr.) samo manjim dijelom pokriveno Acquis-om (pretežnim dijelom se odnosi na oporezivanje kamata, dividendi, štednje, penzija) dinamika usklađivanja ovih poreza zavisit će od interesa Crne Gore i obaveza preuzetih iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, sjedne strane i Republike Crne Gore, s druge strane (SSP).

3. Ukupno ostvareni prihodi fiskalnog karaktera za izvještajni period iznose 1.257,8 mil. € (pros.mjes. 104,8 mil. €) i u odnosu na isti period prethodne godine (868,5 mil.€) povećani su za 44,8 %. Kod skoro svih prihoda zabilježeno je povećanje u odnosu na prethodnu godinu, pri čemu je najveća stopa rasta kod poreza na dobit pravnih lica (207,9%), poreza na promet nepokretnosti (181,4%) i PDV (48,5%).

U strukturi ukupno naplaćenih prihoda Državni prihodi učestvuju sa 88,8%, a lokalni sa 11,2%. U prethodnoj godini učešće Državnih prihoda je iznosilo 91,1% a lokalnih 8,9%. Državni prihodi u ovoj godini, u odnosu na prethodnu godinu, povećani su za 41,2%, a lokalni za 82,5%. Značajnije povećaje lokalnih prihoda posledica je povećane naplate prihoda kod naknada za uređivanje građevinskog zemljišta i naknada za korišćenje građevinskog zemljišta.

- *Prihodi od carina za ovaj izvještajni period ostvareni su u iznosu od 65,4 mil.€ i u odnosu na isti period prethodne godine (53,9 mil.€) veći su za 21,3% i znatno su niži od stope rasta vrijednosti uvoza (vrijednost uvoza u 2007. u odnosu na 2006.godinu je povećana za 43,3%).*
- *Prihodi od poreza na dodatu vrijednost ostvareni su u iznosu od 405,6 mil.€ i u odnosu na isti period prethodne godine (273,1 mil. €) veći su za 48,5 %. U ovom izvještajnom periodu poreskim obveznicima po osnovu »viška« PDV povraćeno je 77,7 mil.€ (preko Poreske uprave 63,7 mil. € i Uprave carina 14,0 mil. €), što čini 16,1% ukupno uplaćenih sredstava po osnovu PDV (u prethodnoj godini to učešće je iznosilo 21,5%). Prihodi od PDV u strukturi ostvarenih tekućih prihoda Budžeta Države za izvještajni period učestvuju sa 49,8%.*
- *Uvođenje poreza na dodatu vrijednost u naš poreski sistem značajno je doprinio stabilizaciji budžetskih prihoda, smanjenju sive ekonomije, otklanjanju dvostrukog oporezivanja, boljoj konkurentnosti naših proizvoda na ino tržištu, kao i većoj transparentnosti našeg poreskog sistemima sa sistemima zemalja u okruženju i zemljama Evropske unije.*
- *Prihodi od akciza ostvareni su u iznosu od 94,5mil.€ i u odnosu na isti period prethodne godine (72,4 mil.€) veći su za 30,5%, pri čemu su akcize na uvozne proizvode povećane za 35,5 %, dok su akcize na domaće proizvode smanjene za 8,9%. U strukturi naplaćenih prihoda od akciza na uvozne proizvode se odnosi 88,4 mil.€ (93,5%), a na domaće proizvode 6,1 mil.€ (6,5%).*
- *Prihodi od akciza na duvanske proizvode (13,3 mil.€) u odnosu na isti period prethodne godine (4,1 mil.€) povećani su trostruko. Značajnije povećanje prihoda po navedenom osnovu posljedica je promjene zakonskih rješenja, odnosno promjene načina obračunavanja i plaćanja akciza na cigarete, kao i preduzetih mjera od strane inspeksijskih i drugih organa zaduženih za suzbijanje nelegalnog prometa cigaretama.*
- *Prihodi od akciza na alkohol i alkoholna pića (8,5 mil. €) u odnosu na isti period prethodne godine (7,8mil.€) povećani su za 8,2% s tim što je zabilježeno povećanje akciza na uvozne proizvode (156,2%), a smanjenje za domaće proizvode (29,0%).*
- *Prihodi od akciza na mineralna ulja, njihove derivate i supstitute (72,7mil.€) u odnosu na uporedni period prethodne godine (60,5 mil.€) povećani su za 20,1%. Prihodi po ovom osnovu u ukupnim prihodima od akciza učestvovali su sa 76,9%.*

4. Prihodi od poreza na dohodak fizičkih lica (po osnovu zarada zaposlenih i po drugom osnovu) u ovom izvještajnom periodu ostvareni su u iznosu od 111,2 mil.€ i u odnosu na isti period prethodne godine (100.9 mil.€) veći su za 10,3 %. Povećanje prihoda po navedenom osnovu (i pored sniženih poreskih stopa) posljedica je povećanja broja

zaposlenih, povećanja zarada i njihovih redovnih isplata i efikasnije kontrole obračunavanja i plaćanja poreskih obaveza.

5. Prihodi od poreza na nepokretnosti u 2007.godini u odnosu na prethodnu godinu povećani su za 184,1%, a više od 86% tih prihoda odnosi se na Opštinu Podgorica i primorske opštine (na sve druge opštine odnosi se manje od 14%).

6. Prihodi od doprinosa za obavezno socijalno osiguranje u ovom izvještajnom periodu ostvareni su u iznosu od 306,9 mil.€ i u odnosu na prethodnu godinu (225,9 mil.€) povećani su za 19,9 %. Povećanje prihoda je zabilježeno kod svih doprinosa (doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje 24,8 %, doprinosi za zdravstveno osiguranje 13,4 % i doprinosi za osiguranje od nezaposlenosti 25,2 %).

7. Poreska uprava je u toku 2007.godine uložila značajne napore kod registracije novih poreskih obveznika, tako da je samo broj poreskih obveznika po osnovu PDV-a u ovom izvještajnom periodu u odnosu na isti period prethodne godine povećan za 53,2%. Takođe, Poreska uprava je ostvarila značajne rezultate kod kontrole obračunavanja i plaćanja svih poreskih obaveza, a posebno od lica koja spadaju u grupu tzv. delikventnih poreskih obveznika.

8. Uprava carina je postigla značajne rezultate kod naplate prihoda koji se naplaćuju prilikom uvoza (carina, carinske dažbine, akcize, PDV), tako da prihodi koje je naplatila ta Uprava u strukturi tekućih prihoda Državnog Budžeta učestvuju sa više od 63%. Naplata prihoda za koje je zadužena Uprava carina u izvještajnom periodu u odnosu na prethodnu godinu veća je za 33,3%.

PREDLOG MJERA

Imajući u vidu prethodno navedeno, a u cilju unapređenja poreske i carinske politike u 2008. godini i obezbjeđenja većeg stepena usklađenosti poreskih i carinskih propisa sa Acquis-om, predlaže se preduzimanje sledećih mjera:

1. U cilju daljeg usklađivanja propisa o porezu na dobit pravnih lica sa Acquis-om, a posebno u dijelu koji se odnosi na oporezivanje dividendi, udjela u dobiti i kamata sa propisima Evropske unije zadužuje se Ministarstvo finansija da pripremi predlog izmjena navedenog zakona. (Prema programu rada Vlade ova obaveza je utvrđena za IV kvartal tekuće godine).

2. U cilju daljeg usklađivanja propisa o akcizama sa Acquis-om, posebno u dijelu koji se odnosi na određivanje visine akcize za cigarete sa Acquis-om, zadužuje se Ministarstvo

finansija da pripremi Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama. (Prema programu rada Vlade ova obaveza je utvrđena za III kvartal tekuće godine).

3. Zadužuje se Ministarstvo finansija da do kraja aprila ove godine pripremi predlog Uredbe o vrsti, visini i načinu plaćanja naknade za usluge carinskog organa, a što je u skladu sa dinamikom iz Opšteg sporazumom o carinama i trgovini Svjetske trgovinske organizacije.

4. Zadužuje se Ministarstvo finansija da u saradnji sa Poreskom upravom pripremi Predlog Uredbe o upotrebi poreskih kasa, kojom bi se regulisala obaveza korišćenja poreskih terminala (kao dodatka poreskim kasama) i obezbijedila neophodna infrastruktura za servisiranje poreskih registar kasa. (Rok za završetak ove obaveze po Programu rada Vlade je predviđen za I kvartal ove godine).

5. Zadužuje se Ministarstvo finansija da u saradnji sa Poreskom upravom i Upravom carina kontinuirano prati usaglašenost carinskih i poreskih propisa sa Acquis-om. To se prioritetno odnosi na usaglašavanje indirektnih poreza (carine, akcize i PDV) i primjenu CODEX-a oporezivanja pravnih lica.

6. Poreska uprava i Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja (Inspekcija rada) treba i dalje da nastave sa sinhronizovanom kontrolom obračunavanja i plaćanja poreza i doprinosa za obavezno socijalno osiguranje na zarade zaposlenih. Posebno je potrebno kontrolisati rad i isplate «na crno», a kod selekcije obveznika za kontrolu treba pristupati planski. Takođe, treba održavati stalnu komunikaciju između ova dva organa i vršiti razmjenu podataka i zapažanja u toku kontrole. Stalnu komunikaciju bi održavali Glavni poreski inspektor i Glavni inspektor rada.

7. Inspekcija rada treba da intenzivira kontrolu isplaćenih zarada, koje su manje od iznosa predviđenih Opštim kolektivnim ugovorom, kao i kontrolu redovnosti isplata zarada. Naime, u praksi je uočeno da određeni broj poslodavaca isplaćuje zarade u minimalnim iznosima koji su propisani Opštim kolektivnim ugovorom za pojedine stepene stručne sprema i veoma je indikativno da zaposleni prihvataju sve poslove koji zahtijevaju različitu stručnost i složenost, a uz naknadu koja je najčešće ista za sve vrste poslova. Ovo ukazuje na činjenicu da se vrlo često dio zarade nadoknađuje mimo platnog spiska i da se vrši isplatom «na ruke», a što ima negativne posledice na iskazivanje stvarnih prihoda poreskog obveznika. Takvo ponašanje doprinosi da se porezi i doprinosi za obavezno socijalno osiguranje uplaćuju u manjem iznosu, a istovremeno se umanjuje i osnovica za plaćanje drugih poreza (PDV-a, poreza na dobit i dr.).

PRILOZI

**PREGLED
OSTVARENIH JAVNIH PRIHODA U 2006. i 2007. GODINI,
PO VRSTAMA**

(u mil. €)

Vrsta prihoda	Ostvareno 2006.god.	Ostvareno 2007.god.	Stopa rasta
1	2	3	4
Centralni prihodi	791,5	1.117,3	41,2
1. Carine	53,9	65,4	21,3
2. Akcize	72,4	94,5	30,5
3. Porez na dodatu vrijednost	273,1	405,6	48,5
4. Porez na dobit	12,7	39,1	207,9
5. Porez na dohodak fizičkih lica	100,9	111,2	10,3
6. Porez na promet nepokretnosti	14,5	41,2	184,1
7. Porez na upot. put. mot.vozila plov.ob.,vazduhoplov.i letilica	2,9	4,1	41,4
8. Porez na prom.upot.mot.vozila, plov.objekata,vazduh.i letilica	0,7	1,5	114,3
9. Porez na premije osiguranja	0,8	1,1	37,5
10. Dopr. za obav. soc.osiguranje	225,9	306,9	19,9
10.1. Penzijsko invalid.osiguranje	139,3	173,9	24,8
10.2. Zdravstveno osiguranje	110,5	125,4	13,4
10.3. Osiguranje od nezaposl.	6,1	7,6	25,2
11. Takse	15,4	20,3	31,1
12. Naknade	18,3	26,4	44,3
II Lokalni prihodi	77,0	140,5	82,5
1. porezi	27,1	32,6	20,3
2. takse	12,2	11,7	-4,1
3. naknade	37,7	96,2	155,2
U k u p n o: (I+II)	868,5	1.257,8	44,8

Izvor: Državni trezor

**UPOREDNI PREGLED
OSTVARENIH PRIHODA OD DOPRINOSA U 2007. GODINI
U ODNOSU NA 2006. GODINU, PO VRSTAMA**

(u mil. €)

Vrsta doprinosa	Ostvareno za I-XII 2006	Plan za I-XII 2007	Ostvareno za I-XII 2007	Index	Index
1	2	3	4	5 (4/2)	6 (4/3)
1. Za penzijsko i invalidsko osiguranje	139.29	135.38	173.88	124.83	128.44
1.1. privreda	84.13	83.59	106.20	126.23	127.04
1.2. vanprivreda	50.46	47.45	62.17	123.21	131.01
1.3. samostalna djelatnost	4.50	4.07	5.37	119.45	32.12
1.4. poljoprivrednici	0.21	0.27	0.14	69.03	54.39
2. Za zdravstveno osiguranje	110.55	107.99	125.41	113.44	116.13
2.1. privreda	55.04	46.35	61.86	112.40	133.46
2.2. vanprivreda	28.07	29.19	35.35	125.92	121.08
2.3. samostalna djelatnost	2.27	3.90	2.96	130.49	76.02
2.4. doprinosi za penzionere	24.65	28.16	24.72	100.29	87.80
2.5.doprinosi od poljoprivred.djelatnosti	0.20	0.29	0.25	128.10	87.89
2.6. doprinosi za nezaposlene	0.32	0.10	0.26	82.18	263.
3. Za osiguranje od nezaposlenosti	6.10	6.93	7.63	125.21	110.19
U k u p n o:	225.94	250.30	306.93	119.92	122.63

Izvor: Fond PIO, Fond za zdravstveno osiguranje i Zavod za zapošljavanje CG

**UPOREDNI PREGLED
OSTVARENIH LOKALNIH PRIHODA U 2007. GODINI,
U ODNOSU NA 2006. GODINU**

<i>Vrste lokalnih prihoda</i>	<i>2006.god. (u €)</i>	<i>Učesće</i>	<i>2007. god. (u €)</i>	<i>Učesće</i>	<i>Stopa rasta 4:2</i>
1	2	3	4	5	6
1. Opštinski porezi	27.073.251	35,17	32.617.784	23,22	20,48
- prirez porezu na doh.fiz.lica	14.202.554	18,45	14.688.627	10,45	3,42
- porez na nepokretnosti	9.910.232	12,88	13.833.518	9,85	39,59
-porez na potrošnju	788.963	1,03	1.217.113	0,87	54,27
- porez na firmu	2.115.531	2,75	2.507.449	1,78	18,53
- porez na igre na sreću	55.971	0,07	371.077	0,26	562,98
2. Lokalne takse	12.240.866	15,90	11.714.226	8,34	- 4,30
- administrat. takse	1.768.183	2,30	2.404.447	1,71	35,98
- komunalne takse	10.472.683	13,61	9.309.779	6,63	- 11,10
3. Lokalne naknade	36.071.638	46,87	93.149.994	66,30	158,24
-nakn.za koriš.građ.zemljišta	7.953.518	10,33	15.575.697	11,09	95,83
-nakn.za uređ.građ.zemljišta	25.029.503	32,52	72.573.841	51,66	189,95
-nakn. za koriš.opšt.puteva	3.088.617	4,01	5.000.456	3,56	61,90
4. Ostali lokalni prihodi (kazne, kamate i dr.)	1.582.214	2,06	3.006.385	2,14	90,01
U K U P N O:	76.967.969	100,00	140.488.389	100,00	82,53

Izvor : Izveštaj opština

PREGLED OSTVARENIH LOKALNIH PRIHODA ZA 2007. GODINU (u €)													
Opština	Prerez por. na doh.fiz.lica	Porez na nepokretnosti	Porez na potrošnju	Porez na firmu	Porez na igre na sreću	Lokalne administrat. Takse	Lokalne komun.ta kse	Naknada za korišć. gradj. zem.	Naknada za uređj. gradj. zemlj.	Nak. za kor. op. puteva	Ostali lok. Prihodi	Ukupno	Učešće
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Andrijevica	38,414	36,947	1,159	9,297	1,255	7,019	42,801	49,731	527	18,361	3,203	208,714	0.15
Bar	893,595	1,225,949	56,804	159,743		147,675	372,034	458,916	12,553,931	291,335	345,924	16,505,906	11.75
Berane	351,683	164,738	435	99,174	5,073	57,458	511,587	91,061	26,696	95,955	103,087	1,506,947	1.07
Bijelo Polje	398,283	281,127	12,199	104,720	10,763	59,181	663,597	420,998	158,285	342,085	2,274	2,453,512	1.75
Budva	718,608	2,846,627	376,023	202,680	92,695	271,155	227,500	1,355,791	11,554,919	134,643	92,718	17,873,359	12.72
Danilovgrad	213,060	73,728	2,090	29,709	4,290	30,243	77,736	78,677	417,655	112,897	211	1,040,296	0.74
Žabljak	55,211	29,361	12,530	19,026	294	10,372	121,074	73,734	463,571	42,952	21,420	849,545	0.60
Kolašin	113,004	841,009	6,134	33,405		15,396	774,254	299,338	63,955	138,517		2,285,012	1.63
Kotor	334,466	573,681	66,864	149,580	33,515	338,138	298,717	173,243	7,496,354	81,364	1,033,936	10,579,858	7.53
Mojkovac	85,124	51,261	14,781	30,062	4,622	15,325	137,975	74,721	25,034	128,958	2,652	570,515	0.41
Nikšić	1,625,426	1,579,149	53,074	262,120	49,164	211,275	473,655	3,326,709	6,527,314	446,917	2,468	14,557,271	10.36
Plav	86,780	121,009	8,939	24,832		41,118	128,324	15,276	50,700	52,594	50	529,622	0.38
Plužine	87,522	295,784	2,885	9,192		3,735	158,742	133,292		14,934	28,075	734,161	0.52
Pijevlja	589,358	400,251	7,095	139,513	10,001	78,422	915,776	3,279,919	169,013	524,101	1,020,628	7,134,077	5.08
Podgorica	7,189,898	2,116,623	380,365	665,704	100,166	686,560	2,676,094	4,019,577	22,382,776	1,749,178	49,995	42,016,936	29.91
Rožaje	135,332	43,368	2,608	95,665	12,052	59,250	460,083		83,624	271,670		1,163,652	0.83
Tivat	341,808	853,689	38,444	88,915	22,766	85,298	306,150	266,636	968,853	150,870	13,024	3,136,453	2.23
Ulcinj	274,222	379,905	18,740	123,036		52,167	240,712	385,210	1,004,744	125,974	211,798	2,816,508	2.00
Herceg Novi	808,235	1,560,606	153,928	198,024	17,953	195,517	325,385	269,408	8,542,259	170,364	60,526	12,302,205	8.76
Cetinje	324,662	326,327	1,489	59,502	6,468	34,335	315,801	787,823	83,631	98,407	7,892	2,046,337	1.46
Šavnik	23,936	32,379	527	3,550		4,808	81,782	15,637		8,380	6,504	177,503	0.12
UKUPNO	14,688,627	13,833,518	1,217,113	2,507,449	371,077	2,404,447	9,309,779	15,575,697	72,573,841	5,000,456	3,006,385	140,488,389	100.00
% učešća	10.45	9.85	0.87	1.78	0.26	1.71	6.63	11.09	51.66	3.56	2.14	100.00	
Izvor podataka: Izveštaji opština za 2007. godinu													